

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку інклюзивної освіти <http://www.mon.gov.ua/gr/obg/>.
2. Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: науково- методичний збірник. К. Контекст, 2000. 336 с.
3. Фудорова О. М. Інтеграція осіб з обмеженими можливостями в соціум через механізми університетської освіти. [http://dspace.univer.kharcov.ua/bitstream/123456789/4795/2 Fudorova.pdf](http://dspace.univer.kharcov.ua/bitstream/123456789/4795/2/Fudorova.pdf)

Кирпань Е. В.,

студентка 2 курсу скороченого терміну навчання, гр. 0026-стн
Сумський Державний Педагогічний Університет ім. А. С. Макаренка
(м. Суми, Україна)

ПОНЯТТЯ, ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ДОПОМОГ ЛЮДЬМ ПЕНСІЙНОГО ВІКУ

Однією з особливостей розвитку соціальної роботи в Україні в сучасних умовах є активне вивчення та впровадження соціальної допомоги. З багаторічної практики зарубіжної теорії соціальної роботи наші науковці та спеціалісти соціальної сфери запозичили поняття «клієнт», яке в останнє десятиріччя стало широковживаним терміном у вітчизняній соціальній роботі. Активними користувачами послуг в соціальній сфері є люди похилого віку, які в силу своїх соціальних особливостей потребують допомоги держави.

Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [2] не дає визначення поняттю «пенсійний вік». Тобто, пенсійний вік можна визначити як вік людини, з настанням якого особа може, за загальним правилом, звернутися за призначенням пенсії.

На разі в Україні, в сучасних умовах життя, люди пенсійного віку зіштовхуються з багатьма проблемами, а саме: побутовими, матеріальними, економічними та психологічними, які ставлять їхнє життя на рівень виживання. На жаль, коефіцієнт людей похилого віку зростає. Згідно даних офіційної статистики уже кожний п'ятий житель досяг 60-річного віку. Число людей 65 років і старших, що у 1994 році становило 14 %, у 2025 році збільшиться до 21 % [6]. Рівень постаріння сільського населення в Україні вищий, ніж міського: частка населення після працездатного віку на початок 2013 р. у селах становила 23,2%, в містах – 20,6% [4]. Станом на 1 січня 2021 року в Україні налічувалося 11,1 мільйона пенсіонерів, із яких 2,7 млн. – працюючі. Негативною тенденцією у суспільстві залишається дискримінація людей за віком, тобто неприйняття молодим і сильним поколінням старих і слабких. Пенсіонери, переважно, є соціально-незахищеними та часто перебувають за межею бідності.

Зазначимо, що зміна соціального статусу – вихід на пенсію, насамперед, негативно позначається на моральному та матеріальному становищі людини, негативно впливає на психічний стан. Стверджуємо, що за таких умов знижується опірність до захворювань і адаптація до змін навколишнього середовища. З переходом у категорію пенсіонерів у людей часто змінюються ціннісні орієнтири, такі як сенс життя та ціннісна ієрархія самооцінки [3, с. 288].

Окреслення проблем людей пенсійного віку вказує на необхідність допомоги даній категорії населення. Через це, постає необхідність вдосконалення діяльності у сфері соціальної допомоги людям пенсійного віку, розробляти нові форми, принципи та методи роботи з даною категорією.

На сьогодні головною умовою виходу на пенсію за віком є досягнення пенсійного віку та необхідний страховий стаж. Саме це є умовою виплати людині соціальної допомоги. В Україні функціонують різні центри, установи та портали, які займаються роботою з людьми пенсійного віку та надають відповідні соціальні послуги. Серед них: пенсійний фонд, територіальні центри соціального обслуговування та інші соціально орієнтовані установи.

Одним із основних понять в системі надання соціальних допомог є поняття пенсії. У науковій літературі досить детально розглянуто визначення поняття пенсії, як виду соціальної допомоги та виокремлено інші види соціальної допомоги людям пенсійного віку. Б. Сташків визначає пенсію як «щомісячну грошову виплату фізичним особам зі спеціально створених для цього пенсійних фондів на умовах та в порядку, передбачених нормативними актами й договорами» [5, с. 272], На увагу заслуговує позиція М. Захарова, який вважає, що пенсія – «це грошове забезпечення, що виплачується пенсіонерам і непрацездатним безкоштовно за рахунок суспільних фондів споживання у зв'язку з їх трудовою або іншою корисною для суспільства діяльністю в минулому, яке є основним джерелом для існування» [5, с.231]. Ґрунтовною є наукова позиція І. Ярошенко щодо визначення категорії пенсій. Так, науковець тлумачить пенсії як «регулярні грошові виплати, які отримують громадяни від держави та спеціальних фондів після досягнення встановленого віку, у разі інвалідності, втрати годувальника, за вислугою років» [7, с. 111].

Стверджуємо, що нарахування та виплата грошових виплат у вигляді пенсії є основною формою державної соціальної допомоги людям пенсійного віку, але, на жаль, не оптимальною в силу різних соціально-економічних, демографічних та інших факторів.

Згідно ст. 2 Закону України «Про пенсійне забезпечення» громадяни України донедавна отримували такі види пенсій: трудові та соціальні [1].

Трудові пенсії поділяються на:

1. За віком. Право на пенсію за віком мають громадяни, які досягли пенсійного віку та набули необхідний страховий стаж. Для виходу на пенсію у 2020 році після досягнення віку чоловіками 60 років та жінками 59 років потрібно мати страховий стаж не менше 27 років. Якщо у людини на час досягнення зазначеного пенсійного віку немає необхідного страхового стажу, вона зможе вийти на пенсію за віком пізніше, після досягнення 63 або 65 років. Якщо людина продовжуватиме офіційно працювати та набуде необхідний страховий стаж, то пенсія може бути призначена відразу після його набуття [9].

За наявності права на призначення пенсії її розмір визначається відповідно до ст.27 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Пенсія за віком призначається з дня, що настає за днем досягнення пенсійного віку, якщо звернення за пенсією відбулося не пізніше трьох місяців з дня досягнення особою пенсійного віку.

2. По інвалідності; пенсії по інвалідності призначаються в разі настання інвалідності, що спричинила повну або часткову втрату здоров'я, внаслідок:

а) трудового каліцтва або професійного захворювання;

б) загального захворювання (в тому числі каліцтва, не пов'язаного з роботою, інвалідності з дитинства).

Пенсії по інвалідності призначаються незалежно від того, коли настала інвалідність: у період роботи, до влаштування на роботу чи після припинення роботи.

3. У разі втрати годувальника; право на пенсію в разі втрати годувальника мають непрацездатні члени сім'ї померлого годувальника, які були на його утриманні. При цьому дітям пенсії призначаються незалежно від того, чи були вони на утриманні годувальника. Батьки і чоловік (дружина) померлого, які не були на його утриманні, також мають право на пенсію, якщо згодом втратили джерело засобів до існування. Члени сім'ї померлого вважаються такими, що були на його утриманні, якщо вони були на його повному утриманні або одержували від нього допомогу, яка була для них постійним і основним джерелом засобів до існування.

Члени сім'ї померлого, для яких його допомога була постійним і основним джерелом засобів до існування, але які й самі одержували яку-небудь пенсію, мають право перейти на нову пенсію [1].

4. За вислугу років, пільгові пенсії. Право на пенсію за віком на пільгових умовах за списками № 1 та 2 визначається відповідно до ст. 13 та 100 Закону України «Про пенсійне забезпечення». Тобто, для призначення пенсії за віком на пільгових умовах потрібно досягти

певного пенсійного віку та мати відповідний стаж роботи (за списками № 1 або № 2). Пенсія за віком на пільгових умовах призначається з дня, що настає за днем досягнення пенсійного віку, якщо звернення за пенсією відбулося не пізніше трьох місяців з дня досягнення пенсійного віку. У разі звернення після спливу тримісячного терміну – з дня звернення. Пенсія за віком на пільгових умовах призначається довічно.

Соціальні пенсії – це щомісячні державні виплати особам, які не мають необхідного стажу роботи для призначення трудової (страхової) пенсії (за віком, по інвалідності, по втраті годувальника). Відповідно до розділу III Закону України «Про пенсійне забезпечення» соціальні пенсії призначаються і виплачуються непрацюючим громадянам.

Ознаки соціальних пенсій (допомог):

- право на них мають незастраховані особи;
- фінансуються з державного бюджету;
- їх мета – матеріальна підтримка осіб, що її потребують.

Слід зазначити, що на сьогодні пенсіонерам сплачуються лише трудові пенсії, оскільки соціальні пенсії скасовано, замість них сплачуються соціальні допомоги. Соціальна допомога – це одна з основних форм підтримки суспільством осіб, чиє матеріальне становище не відповідає загальноприйнятому рівню забезпечення або є нижчим межі забезпеченості, визначеної законодавством. Соціальна допомога буває державною, благодійною, гуманітарною, грошовою або натуральною тощо.

Так, державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам – це щомісячна державна допомога, що надається у грошовій формі особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам. Державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам і державна соціальна допомога на догляд призначаються з дня звернення за допомогою [8].

Новим видом допомоги людям пенсійного віку є допомога на догляд одиницею особам, які досягли 80-річного віку, яку було запроваджено 29 липня 2020 року Кабінетом Міністрів України. Державна соціальна допомога на догляд встановлена у розмірі 40 відсотків прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність.

Як висновок, хочеться зазначити, що, хоча в Україні існують різні види соціальних допомог пенсіонерам, жодна з них не в змозі забезпечити гідний рівень життя людині після закінчення трудових відносин. Для України вкрай важливе впровадження інноваційних технологій ведення соціального забезпечення та надання підтримки громадян після виходу на пенсію.

Список використаних джерел

1. Про пенсійне забезпечення : Закон України від 05.11.1991 р. // *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 3. С. 10.
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 29.05.2003 // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, №№ 49-51, ст. 376.
3. Краснова О. В., Лидерс А. Г. Социальная психология старения : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений подготовка, розуміння і знання психологічних особливостей людей похилого віку. М. : Издательский центр «Академия», 2002. 288 с.
4. Населення України. Імперативи демографічного старіння. К. : ВД «АДЕФУкрaina», 2014. 288 с.
5. Шашків Б. І. Теорія прав соціального забезпечення : навчальний посібник. К. : Знання, 2005. 405 с.
6. Безруков В. В., Чайковська В. В., Вержиковська Н. В., Хаджинова Н. А. Шляхи підвищення якості і доступності надання первинної медичної допомоги людям літнього і старечого віку (огляд літератури та власних досліджень) // *Журнал АМН України*. 2007. Т. 13, № 2. С. 291–305.
7. Ярошенко І. С. Право соціального забезпечення : навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2005. 232 с.

8. Міністерство Юстиції України [офіційний сайт]. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_7149.

9. Пенсійний Фонд України [офіційний сайт]. URL : <https://www.pfu.gov.ua/>.

Кожина Г. М.,

доктор медичних наук, професор, завідувачка кафедри психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи

Харківський національний медичний університет (м. Харків, Україна)

Рассказова О. І.,

доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри соціальної роботи

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» ХОР (м. Харків, Україна)

Могилко О. П.,

викладач кафедри психіатрії, наркології, медичної психології та соціальної роботи

Харківський національний медичний університет (м. Харків, Україна)

РЕАБІЛІТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ ЗЛОВЖИВАЮТЬ АБО ЗНАХОДЯТЬСЯ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ПСИХОАКТИВНИХ РЕЧОВИН: ДОСВІД ЦЕНТРІВ ДЕННОГО ПЕРЕБУВАННЯ ЗА ПРОГРАМОЮ «КОМПАС»

Тривалий час в Україні не звертали увагу на проблему, пов'язану з вживанням підлітками психоактивних речовин. Сьогодні ж це одна з основних тем для обговорення у засобах масової інформації, на рівні практиків, які працюють з підлітками, серед науковців та представників органів державної влади й місцевого самоврядування.

Помилки у системі сімейного виховання, підвищена стресогенність середовища, у якому зростають підлітки, з одного боку та поширення наркобізнесу й зростання маркетингового різноманіття наркотиків, з іншого, сприяють збільшенню попиту серед підлітків на різні стимулятори та інші психоактивні речовини, що призводять до зловживання та залежності від них.

Гостроти цій проблемі додає відсутність необхідних сервісів для профілактики та подолання наслідків зловживання наркотичними речовинами, орієнтованих на потреби підлітків. Свідченням тому є відсутність в Україні спеціалізованої системи реабілітації для неповнолітніх споживачів наркотиків. Як наслідок, вирішенням проблеми наркотичної залежності підлітків, здебільшого займаються реабілітаційні центри для дорослих споживачів наркотиків.

За результатами Моніторингу реабілітаційних центрів і опитування людей, які проходять реабілітацію від наркозалежності, що проводилося Державною установою «Центр психічного здоров'я і моніторингу наркотиків та алкоголю Міністерства охорони здоров'я України» серед осіб, які прийняли участь у опитуванні виявилось 9,4% осіб у віці від 15 до 18 років, що підтверджує факт перебування неповнолітніх поряд з дорослими в реабілітаційних центрах. Окрім цього, зазначений моніторинг роботи реабілітаційних центрів в Україні підтвердив, що в цих центрах є частою практикою порушення прав людей, використання не обґрунтованих науково та не перевірених практично підходів та відсутність спеціальних умов для надання реабілітаційних послуг для неповнолітніх [1].

Відповідно до Міжнародних стандартів лікування наркоманії та розладів, пов'язаних із вживанням наркотиків (UNODC-WHO International Standards for the Treatment of Drug Use Disorders. Draft for field testing, 2016), діти та підлітки, які проходять реабілітацію мають перебувати окремо від дорослих [2]. Крім того, установи, які надають реабілітаційні послуги дітям та підліткам повинні прагнути налагодити зв'язок з іншими сферами соціального життя підлітків, такими як школа, осередки для спортивних занять та хобі дітей, і враховувати важливість побудови позитивних взаємозв'язків з однолітками. У реабілітації підлітків по можливості повинна заохочуватися активна участь батьків. Необхідним також є